

Küba'da Anarşizm

Furkan Çelik

26.09.2017

Sömürgecilik Döneminde Küba

Buharlı gemilerin hızla okyanusları aşıp dünyanın dört bir yanında yeni koloniler oluşturduğu dönemde, sömürge karşıtı hareketler dört bir yanda filizlenmeye başlamıştı. 19. yüzyılın ilk yarısı bittğinde, Küba'da da bu filizler büyümeye başlayacaktı.

Pierre-Joseph Proudhon'un kendisi Küba'ya hiç ayak basmasa da fikirleri ulaşmıştı. 1857 yılında ilk Proudhoncu topluluk oluşmuş, bu topluluk 1865'te Saturnine Martinez editörlüğünde La Aurora (Şafak) adlı yayını çıkarmıştı. Bu dönemde Puro üreticileri, matbaacılar, zanaatkarlar arasında ilk anarşist birlikler oluşmaya başlamıştı. İş yerlerinin yanı sıra yaşamın diğer alanlarında örgütlenen anarşistler için sağlık ocaklarının, karşılıklı yardımlaşma kooperatiflerinin kurulmasında da Proudhon'un fikirleri referans olmuştur.

Sömürgecilik Karşıtı Direniş

İspanyol sömürgesi olan Küba'da özgürlük fikirleri hızla yayılmaya başlamıştı. Köleliğin devam etmesi, ağır çalışma koşulları ve İspanyol yönetiminin baskıları halkın tepkilerine neden olmuştu. Kübalıların İspanya'dan ayrılmak için başlattıkları ilk *direnışleri*, On Yıl Savaşları olarak adlandırılan 1868 – 1878 yılları arasında gerçekleşmişti. *Direnışte* önemli rol oynayan isimlerin başında Proudhon'un oluşturduğu federalizm fikrinden oldukça etkilenen Vincente Garcia ve Salvador Cisneros Betancourt bulunmaktaydı. 10 Yıl Savaşları sonrasında Küba federalist bir sisteme geçemese de, gelişen barış sürecinde ilk adım olarak 1880'de kölelik kaldırılmıştı.

Küba'da özgürlük hareketi başlarken İspanya'dan da işçi ve köylüler çalışmak için Küba'ya göç etmişti. 1882-94 yılları arasında gelen İspanyolların sayısının en az 224.000 bin olduğu tahmin ediliyor. O dönemde Küba'nın nüfusunun 2 milyon olduğunu düşünürsek, önemli bir göç dalgası olduğunu anlayabiliriz. Hayvan ve tarım çiftliklerinde çalışmak için Küba'ya gelen işçi ve köylüler arasında, İspanyol anarşistler de yoğunluklu olarak bulunmaktaydılar.

1885 sonlarında Enrique Roig de San Martín'in editörlüğünde çıkan haftalık El Productor, Küba'nın en prestijli anarşist yayını olmuştu. Bu tarihlerde işçiler arasında örgütlenen bütün grevler, anarşistler tarafından yapılmış ve El Productor dergisi çevresinde örgütlenilmişti. Bakunin'in 1. Enternasyonel'deki fikirlerinin etkisiyle "İşçilerin Birliği" örgütü kurulmuş ve tütün işçileri ağırlıklı olmak üzere işçiler, bu örgütte bir araya gelmiştir.

1889'da Key West'de genel grev ilan edildi ve 1890'ın ilk günlerinde işçilerin zaferiyle sonuçlandı. İşçilerin Birliği örgütü daha da büyüyordu. Birçok farklı şehirde sayısız grevler örgütlemişti. Bu sıralarda José Martí Küba'nın bağımsızlığı için mücadeleye başlamıştı. Enrique Roig bu mücadeleyi gördüğünde, tüm işçileri ve işçi örgütlerini Küba bağımsızlık mücadelesine ikna etmek için ölümüne değin çabalamıştı. Enrique Roig 1889'da öldükten sonra da İşçilerin Birliği propaganda gücünü Küba bağımsızlığı için çabalamaya başlamıştı.

1890 1 Mayıs'ında Havana'da İşçilerin Birliği tarafından Chicago'da idam edilen anarşistlerin anısına bir yürüyüş düzenlendi. 1892'de anarşistler ilk Küba Bölgesel Kongresi'ni düzenlediler. Kongrede Küba işçi sınıfına "devrimci toplumcu" saflara ve Martí'nin ilan ettiği bağımsızlık yoluna katılmaları yönünde çağrı yapıldı.

İspanyol Devleti hemen harekete geçerek kongreyi yasakladı. Anarşist yayınların dağıtımını engelledi. İşçilerin Birliği örgütünü yasa dışı ilan etti. José Martí tarafından örgütlenen Küba Bağımsızlık Savaşı 1895 yılının Şubat ayında patlak verdi. Anarşist örgütler de sömürgeci İspanya devletinin ordusuna karşı bu mücadele içerisine girdiler. 1895'te Martí, ardından 1896'ta anarşist Enrique Creci çatışmada yaşamını yitirdi.

"Kasap" Küba'da

Halk direnişinin tüm adaya yayılmasının ardından İspanya Başbakanı Canovas en iyi generali olan Valeriano Weyler'i adaya gönderdi. Weyler 10 Şubat 1896'da 200.000 İspanya askeriyle beraber adaya ayak basacaktı. Bu, o dönem için Atlantik'i geçen en büyük askeri birlikti. Weyler, Canovas'ın isteklerini karşılamıştı ve kısa sürede adada ona "kasap" lakabı takılmıştı.

Kasap'ın yönetiminde ada nüfusu 1895-99 yılları arasında 1.800.000'den 1.500.000'e düşmüştü. Adada büyük toplama kampları oluşturulmuş, yüzlerce anarşist katledilmiş ve binlercesi esir düşüp işkence görmüşlerdi.

1897'de Londra'daki Trafalgar **Meydan**'nda anarşist bir miting düzenlenmişti. Mitingte İspanyol Krallığı'nın Küba'da yaptığı katliamları anlatan anarşist Fernando Tarrida del Marmol konuşmasını "Canovas'tan intikamı kim alacak?" diyerek sonlandırmıştı. Marmol'un ardından Canovas'ın hapisane ve kamplarında işkence gören anarşistler sahneye çıkarak gördükleri işkenceleri anlatmışlardı. Mitingte bulunan alman anarşist Rudof Rocker o an şu sözleriyle anlatmıştı:

"O gece yoldaşlarımız bize sakatlanmış uzuvlarını ve tüm vücutlarındaki işkence izlerini gösterdiğinde, bu meseleyi mağdurların kendi ağzından dinlemenin yazılıp çizilenlerden okumaktan çok farklı bir şey olduğunu anladık. Sanki taş kesilmiş, oturup kalmıştık, birkaç öfkeli kelam edebilir hale gelinceye kadar birkaç dakika geçti. Sadece Angiolillo tek bir söz bile etmedi. Sonra fırlayıp kalktı, üstün körü bir-iki vedalaşma sözü ederek çıkıp gitti. Onu son görüşüm bu oldu."

Germinal: (Fransızca: Tohum)Emile Zola'nın romanından esinlenilerek anarşistlerin direniş nidası olarak kullanılmıştır. Bu sembol nida, baharın ilk ayının aynı adla anıldığı Fransız Devrimi'ne kadar uzanır. Şöyle söylenir; "Kış geldiyse eğer, bahar ne kadar uzak olabilir ki!"

Rocker'in son kez gördüğü italyan anarşist Michele Angiolillo'yu bir daha gören olmayacaktı. Londra'da edindiği silahla İspanya'ya geçip 1897 yılında Santa Agueda şehrinde İspanya başbakanı, Küba katliamının baş sorumlusu Canovas'ı vurarak öldürecekti. Londra mitinginde Tarrida del Marmol'un sorduğu soru, artık cevap bulmuştu. Angiolillo eylemi sonrasında hiçbir şekilde kaçırmaya çalışmamış ve bir hafta sonra idam edildiğinde son sözünde şunu haykırmıştı "Germinal!"

Küba'da ise "Kasabın" köşkündeki bir tuvalete anarşistler bomba yerleştirmiş, fakat Weyler'in basur olması hayatını kurtarmıştı. Bomba patlamış fakat kimse ölmemişti. Canovas'ın öldürülmesi sonrasında Weyler de Küba'da tutunamamıştı. İspanya'ya geri kaçmıştı.

İspanyol Kolonisinden, ABD Arka Bahçesine

1899'da ABD müdahalesi sırasında anarşist gazete !Tierra! çevresinde örgütlenen İnşaat İşçileri Birliği, grev hazırlığındaydı. ABD saldırısı sonrasında grev sert bir biçimde bastırıldı. Küba, Canovas canisinden ve İspanya'dan kurtulmuştu ama bu sefer ABD gibi büyük bir bela bu adaya göz dikmişti.

Küba'daki şeker kamışı üretiminin büyük bir bölümünün ABD ve İspanya şirketlerinin elinde olmasına karşı, anarşistler şeker üreticileri arasında bir dizi grev başlattılar. Grevler Havana'da Başkan Garcia Menocal hükümeti tarafından sertçe bastırılmaya çalışıldı. Bu dönemde anarşist hareket oldukça güçlendi. Birçok yayın çıkarıldı. Yayınların bazıları Malatesta ve Pietro Gori, bazıları Kropotkin ve Reclus, bazılarıysa Bakunin'in fikirlerini temsil etmekteydiler. Ama tüm anarşistler İspanya'da yeni filizlenen CNT'nin anarşist-sendikalizmini örnek alıyordu.

1922 yılında anarşist-sendikalist Alfredo Lopez, sendikaların ve işçi örgütlerinin bir araya gelmesiyle Havana İşçi Federasyonu'nun (Federacion Obrera de La Habana – FOH) kurulmasına ön ayak oldu. Alfredo Lopez, uzun soluklu bir toplumsal dönüşümün ilk adımlarını attı; emek birliklerinin, özgürlükçü okulların, işçi merkezlerinin, doğa derneklerinin ve José Martí Halk Üniversitesi'nin (Universidad Popular José Martí) kurulmasını organize etti. Bu sıkıntılı ve fırtınalı yıllarda anarşistler, ekonomik kaynaklardan ve herhangi bir destekten yoksun bir halde olmalarına rağmen, kırsalda ve kentlerde ülkedeki işçilerin büyük çoğunluğunu bir araya getirdiler ve örgütlediler.

1925 yılında CNT örnek alınarak Küba Ulusal İşçi Konfederasyonu (Confederacion Nacional Obrera de Cuba – CNOC) kuruldu. İlk başta 128 kolektif ve işçi örgütüyle, toplamda 200.000'den fazla işçi üyesiyle açılan konfederasyonun ana ilkeleri, seçimlere katılmamak, bürokratik olmamak, 8 saatlik iş günü ve grev hakkının mücadelesinin verilmesiydi; bu işçilerin ortak kararıydı.

Durruti ve Ascaso Küba'da

İspanyol anarşistler Ascaso ve Durruti İspanya'dan sürüldükleri dönemde Arjantin'e gitmek için Güney Amerika'ya gelmişlerdi. İlk olarak Küba'ya ayak basıp burada diktatör Gerardo Machado'nun halkı nasıl yoksullaştırdığını ve kendisinin nasıl zenginlik içerisinde yaşadığını görünce, burada bir süre kalıp işçileri örgütleme çalışmışlardı. Başta liman işçileri arasında çalışıp burada polis tarafından aranınca, Kübalı anarşistlerin desteğiyle Santa Clara'da bir köyde şeker çiftliklerinin birinde işe başlamışlardı. Burada patronun grev yaptıkları için 3 Kübalıya işkence edişini görmüşlerdi. Ascaso ve Durruti, patronu öldürme kararı alıp harekete geçti. Artlarında bıraktıkları notta "Gezginlerin Adaleti" yazmışlardı. Bu **eylem**, Küba'nın birçok bölgesinde büyük yankı oluşturmuştu. Herkes isimleri bilinmeyen gezginlerden bahsediyordu. Kübalı anarşistler, Durruti ve Ascaso'yu "Sabırsız Eylemciler" olarak görseler de, yaptıklarının Küba anarşizmi için önemli olduğunu düşünüyorlardı. Daha sonraları, Durruti ve Ascaso Arjantin'e vardıklarında, bir gazetede "Gezginler" adında bir grubun hala patronları öldürerek **eylem** yaptıklarını okuyunca yüzlerinde ufak bir tebessüm belirecekti.

Küba'nın yeni devlet başkanı Gerardo Machado, işçilerin politik tavırlarını "vatansever" bulmamıştı. Bu yüzden Küba Ulusal İşçi Konfederasyonu üyelerine yönelik bir tutuklama dalgası başlattı. Demiryolu işçilerini örgütleyen Enrique Verona'nın, Fabrika İşçileri Sendikası'nın sekreteri Margarito Iglesias'ın ve İşçi Konfederasyonu genel sekreteri Alfredo Lopez'in katledilmeleri emirini verdi. Anarşist-sendikalistleri tutukladı ya da sınır dışı etti. Anarşistlere yönelik başlatılan bu devlet terörü, yaklaşık 8 sene sürdü. Bu süreçte Komünist Parti, Konfederasyon bileşenlerini kendi yelpazesine altına almaya çalıştı. İlerleyen süreçte Machado iktidarı ile masaya oturarak anlaşma bile yaptılar.

Machado iktidarının anarşistlere yönelik saldırıları anarşist hareketi güçsüzleştirse de, 1924'de Küba Anarşist Grupları Federasyonu (Federacion de Grupos Anarquistas de Cuba -FGAC) adında yeni bir örgütlenme oluşturuldu. FGAC Küba'nın bağımsızlık kazanmasından sonraki en kanlı dönemde mücadele etmeye çalışmıştı. Otomobil ve Nakliye sektöründeki genel grevler ve halkın sokakları çıkmasıyla 12 Ağustos 1933'te Machado iktidarı devrildi. Ardından Komünist Parti'nin de desteklediği Batista Rejimi iktidarı ele geçirdi. Bu süreçte güç kaybeden anarşistler, Batista Rejimi'ne karşı kurulan devrimci muhalefet içerisinde hareket etmeye başladılar.

1936'da İberya Devrimi patlak verdiğinde, Kübalı anarşistler Havana'da Enternasyonal Anti-Faşist Dayanışma adında bir topluluk oluşturarak İspanya'daki yoldaşlara silah ve sağlık malzemesi göndermeyi organize ettiler. Gönüllü olan Kübalı anarşistler İspanya'ya giderek CNT-FAİ cephesinde faşistlerle savaştı. Bu süreçte birçok Kübalı, İberya topraklarında ölümsüzleşmişti. Sağ kalanlar ise yanlarında İspanyol yoldaşlarıyla birlikte Küba'ya geri döndüler.

1939'da Moskova'nın direktiflerini uygulayan Küba Komünist Partisi, artık General olan fakat ardındaki halk desteğini tümüyle yitiren Batista ile bir anlaşma yaptı. Bunun karşılığında Batista, yeni kurulan ve ülkedeki tüm toplumsal grupları kapsayan Küba İşçileri Konfederasyonu'nun (Confederacion de Trabajadores de Cuba - CTC) yönetimini Komünist Parti'ye verdi. Bu yıllarda Küba işçi hareketi Batista'nın talimatlarıyla legalleşti ve komünistlerin kontrolüne girdi. Anarşistler ise bu dönemde 30'lerden arda kalan anarşistlerin ve anarşist-sendikalistlerin bir araya gelebilmeleri için Küba Özgürlükçü Birliği'ni (Asociacion Libertaria de Cuba - ALC) kurdular.

İspanya Devrimi'nden gelen anarşistlerle birlikte İspanya'da kurulan gençlik örgütü Özgürlükçü Gençlik (Juventudes Libertarias) aynı isimle Küba'da da kuruldu.

Darbe ile rejimi ele geçiren Batista, seçimlere girip "demokratik" başkan olarak seçilmişti. Seçimlerde Komünist Parti Batista'yı desteklemişti. Anarşistler ise hem CTC'de işçiler içerisinde örgütlenirken hem de yoksul, topraksız, parasız köylülerin katıldığı köylü birlikleri oluşturmaktaydı. Anarşistlerin eski kalesi olan kuzeydeki Camaguey civarında ve güneyde anarşistlerin yıllarca özgür tarım kolektiflerini kurduğu Oriente'deki kahve üretim bölgelerinde birçok köylü birliği tekrardan oluşturulmuştu.

Kara'dan Kızıl'a Geçiş

Batista, 1940–1944 yıllarındaki Küba başkanlığının ardından 1952 yılının mart ayında Carlos Prío iktidarına darbe yaparak yönetimi tekrar ele geçirmişti. Buna karşı Fidel Castro, bir grup genç devrimciyle birlikte Santiago de Cuba'daki Moncada kışlasına saldırdı. Castro'nun yanında bulunan az sayıdaki arkadaşının çoğu ölü olarak ele geçirildi. Sağ kalanlar hapsedildiler ve birkaç ay sonra affedilerek Meksika'ya gönderildiler. Anarşistler Küba Özgürlükçü Birliği ile bu süreçte şehirlerde Batista rejimine karşı eylemler örgütledi. 1956'da Castro, Oriente'ye geldi ve dağlarda gerilla hareketi başlattı. Daha önce Batista rejimini destekleyen anarşistlerin sendikalarına el koyan Komünist Parti, Castro ekibini siyasi olarak destekleme kararı aldı. 1958 Ağustosunda Castro ile bir anlaşma yaptılar. 31 Aralık 1958'de Batista Küba'yı terk etti ve Küba halkı için yeni bir tarihsel dönem başladı.

Castro iktidarı ele geçirdiğinde, Kübalı anarşistler 1917'de Sovyetlerin Mahnovistlere yaptıklarını biliyorlardı. Bu yüzden Castro'ya başından beri hiç güvenmediler. Castro da hızlıca rengini belli etti. Tüm işçi sendikaları devlete bağlandı. Anarşistler de sendikalardan çekilerek illegal konuma geçtiler. Sendikal **Eylem** Hareketi (Movimiento de Accion Sindical, MAS) adında gizli bir işçi örgütü kurup Nuestra Palabra Semanal adlı haftalık bröşürü çıkartarak Küba halkını Castro rejimine karşı örgütlemeye çalıştılar. Halk komünist değildi, bir günde iktidarı ele geçiren rejimin dediklerini yapmak istemiyordu. Bu yüzden anarşistlerin hareketleri halkta geniş yer bulmuştu.

Castro ise daha fazla güçlenmek için Sovyetler'e yanaşmıştı, Küba'yı Rusya'nın şeker kolonisi haline getirmiş, bu da işçi ve köylüler için günde 14-15 saati bulan çalışma saatleri demek olmuştu. Castro'nun saldırıları, Batista rejimindekinden çok daha ağırdı. Anarşistler infaz ediliyor ya da hapishanelere kapatılıp sürgüne gönderiliyorlardı.

Anarşist hareket yenilmişti. Küba'da hiç olmadığı kadar güçsüz duruma düşmüştü. Fakat kazandıklarını zanneden komünistler, seneler sonra kapitalizme kapılarını savaşımdan açacaklardı. Kübalı anarşistler için savaşın yenilmek, teslim olarak kaybetmekten çok daha iyiydi.

Anarşist Kütüphane

Furkan Çelik
Küba'da Anarşizm
26.09.2017

Bu yazı Meydan Gazetesi'nin 39. ve 40. sayılarında iki bölüm halinde yayınlanmıştır.

tr.anarchistlibraries.net